

# En brakiopode fra Skjerpemyr

*Av Harald O. Folvik*

For mange av oss som ikke steller med fossiler til daglig, har fossiler etterhvert blitt synonymt med IDA. Men naturen har også gitt oss andre ting og undres over, selv om størrelsen ikke alltid er direkte imponerende. Det dreier seg i dette tilfelle om et funn av en brakiopode på et svært uvanlig funnsted for fossiler, Skjerpemyr på Grua (Folvik 2005)

Som de fleste er klar over forekommer mineraliseringen på Skjerpemyr i kalklag som hører til den kambro-siluriske hverdag, nærmere bestemt Sælabbonnformasjonen, oppkalt etter en grunn fjordarm nord i Tyrifjorden. Alderen på denne formasjonen, som ble avsatt i tidlig silur, beregnes til 440 millioner år (Thomsen 1981), og skal vi tro den videre utviklingen, så er dette en av de yngste avsetningene i dette området.

Ikke nødvendigvis fordi det ikke har vært avsatt flere lag, men dette det er som er igjen etter at erosjonskreftene har formet landskapet – og før Oslofeltet åpnet seg og lot landskapet bli dekket av alle de dypbergartene og lavaene som idag dekker det meste.

Men det er ikke slutt med det, etter lavaen, og trolig underveis, er det nye erosjonsperioder, som til sist blottlegger disse sonene med kontakt mellom kambro-siluriske avsetninger og den glovarme lavaen, slik at det på steder som Skjerpemyr er forholdshvis enkelt å se hva som ble resultatet av denne kontakten mellom lava og kalk. Spesielle hendelser, i dette tilfelle dannelse av lag av leirskifer i kalkavsetningene, har gitt fossilene en større overlevelsessevne (bevaring av utseende),



og større motstandsdyktighet mot den rekrystalliseringen og ioneutbyttingen som vanligvis sletter alle spor etter fossiler i områder med kontaktmetamorfose (forandringer i berggrunnen som følge av kontakt mellom kalkbergarter og smelte med høy temperatur). Oslofeltet ble verdensberømt for dette etter den klassiske beskrivelsen av Goldschmidt (1911).

Så hva har dette med det vi startet med? Jo, vi har her et tilfelle hvor vi har hatt en ionebytting, men vi har bevart strukturen på brakiopoden. Kalkspaten, som normalt finnes i brakiopoden er byttet ut med Coronaditt, et bly-mangan oksyd som også tidligere er funnet på Skjerpemyr (Raade 1993), men aldri i en slik innpakning! Denne typen erstatninger regnes som relativt skjeldne, det kjennes til 4-5 funn av slike utbyttinger tidligere i Norge. (For diskusjon om kontaktmetamorfose og mineraliserte fossiler se Hurum og Svensen (2001). Den vanligste formen er trolig den pyrittisering som kan sees i forbindelse med blekksprutskall.

#### REFERANSER:

Folvik, Harald (2005): Skjerpemyr på Grua, Hadeland. STEIN nr.1, 32.årgang side 4-10.

Goldschmidt, V.M. (1911): Die Kontaktmetamorphose im Kristianiagebiet. Videnskaps-selskapets skrifter 1911 nr.1 side 50-53.

Hurum, Jørn Harald og Svensen, Henrik (2001): Granatiserte fossiler fra Drammensområdet. Norsk Bergverksmuseum Skrift Volum 18 side 13-17.

Thomsen, Elsebeth (1981): Sælabonn Formationen (nedre Silur) i Ringerike, Norge. Dansk Geol. Foren., Årskrift for 1981 side 1-11.

Raade, Gunnar (1993): Chalcophanite and Coronadite from Skjerpemyr, Grua. Interne Notater 1990-1993 (GMV1993).

#### TAKK:

En takk til Hans Jørgen Berg og Jørn Harald Hurum for verdifull veiledning i en komplisert geologisk verden.

Bildet er tatt av forfatteren med Nikon Coolpix 4500 på et Zeiss binokular. Bildebredde 2,4 mm. Analysene er gjort av forfatteren på SEM/EDS ved Naturhistorisk Museum på Tøyen, seksjon for Geologi.

## Gi et gaveabonnement på Stein!



Fire nummer for kr. 190.-, inkludert er da også et førstedagsbrev til både giver og ny abonnent.

Bestilling av julegaveabonnement må være mottatt senest 10. desember.

Bestilling sendes: [abonnement@nags.no](mailto:abonnement@nags.no)

